

ĐẶC ĐIỂM SINH VẬT HỌC, SINH THÁI HỌC, GIÁ TRỊ SỬ DỤNG VÀ KỸ THUẬT XỬ LÝ HẠT GIỐNG LOÀI LÁT KHẾT {*TOONA SURENI* (BLUME) MERR.} PHÂN BỐ TỰ NHIÊN Ở MIỀN TRUNG VÀ TÂY NGUYÊN

● Đỗ Trọng Toàn¹, Phạm Cường¹

Nguyễn Văn Chín Chín¹, Trần Anh Khoa¹

Nguyễn Ngọc Bình¹, Nguyễn Duyên Kiều¹

TÓM TẮT

Lát khét hay Xoan mộc, Xương mộc, Trương Vân, có danh pháp khoa học là {*Toona sureni* (Blume) Merr.}, thuộc chi *Toona*, họ Meliaceae. Đây là loài cây bản địa đa tác dụng, thuộc nhóm cây gỗ lớn, thân tròn thẳng, tán rộng; vỏ màu nâu xám đến nâu hồng, nứt dọc và bong thành mảng. Lá kép lông chim một lần chẵn, ít khi lẻ, mọc cách, dài 30 - 40 cm, 7 - 15 đôi lá chét mọc gần đối, có 12 - 15 đôi gân nhỏ, dài 8 - 15 cm, rộng 2,2 - 2,5 cm, hình trái xoan, cuống dài 5 - 6mm. Cụm hoa xiêm viên chùy đầu cành, hoa lưỡng tính, tràng hoa màu trắng mép cánh tràng có lông tơ. Nhị 5, rời, dài gần bằng cánh tràng đôi khi xen nhị lép. Triền hoa mập, có múi tròn, đầu nhụy hình đĩa có 5 gân. Bầu phủ lông, 5 ô, mỗi ô 8 - 10 noãn. Quả nang hình trái xoan dài, có chiều dài từ 3 - 3,5 cm, đường kính 1 cm, vỏ quả nhiều đốm trắng. Hạt đẹp, nâu bóng, hai đầu có cánh mỏng không đều. Lát khét là loài cây có biên độ sinh thái rộng, phân bố từ Bắc vào Nam, chủ yếu ở Tây Nguyên và được tìm thấy ở rừng thường xanh, độ cao dưới 1.000 m so với mực nước biển. Đây là loài cây ưa khí hậu nóng ẩm và ưa ánh sáng. Sản phẩm từ cây này mang lại rất đa dạng, có thể làm đồ mộc nội thất và cung cấp dược liệu từ các bộ phận vỏ, gỗ và hoa. Lát khét ra hoa tháng 2 - 3 và quả chín tháng 4 - 5 trong năm, thu hái quả trên cây khi có

màu nâu đen, đem ủ 2 - 3 ngày quả chín đều và phơi dưới nắng 2 giờ để quả mở tách hạt. 1 kg hạt có khoảng 110.000 hạt. Áp dụng phương pháp cất trữ khô bịt kín và thời gian cất trữ tối đa 2 tháng. Xử lý hạt giống bằng nước nhiệt độ khoảng 40°C cho hiệu quả cao nhất, sau 5 ngày hạt giống nảy mầm và tỷ lệ nảy mầm đạt khoảng 85%.

Từ khóa: Đặc điểm sinh vật học và sinh thái học, giá trị sử dụng, Lát khét {*Toona sureni* (Blume) Merr.}, Miền Trung và Tây Nguyên, xử lý hạt giống.

I. Đ. T. V. N. Đ.

Trồng rừng kinh doanh gỗ lớn kết hợp công nghệ chế biến và thương mại lâm sản, trong đó chú trọng phát triển rừng trồng cây bản địa mọc nhanh, thay thế cho cây trồng nhập nội rất được nhà nước quan tâm giai đoạn hiện nay (Thủ tướng Chính phủ, 2007). Nhiều loài cây bản địa gỗ lớn mọc nhanh được nghiên cứu và bổ sung vào danh mục các loài cây trồng lâm nghiệp như Lát hoa, Xoan đào, Huỳnh, Sao đen, Dầu rái, Lim xanh, Lôi thợ, Hồng, Trám trắng... Tuy nhiên cây bản địa mọc nhanh, cung cấp gỗ lớn có giá trị hiện nay vẫn chưa được xác định và phát triển nhiều ở nước ta.

Việt Nam có nguồn tài nguyên cây bản địa đa dạng, trong đó có nhiều loài cây bản địa có giá trị cao nhưng chưa được biết đến và nghiên cứu để đưa vào trồng rừng. Trong đó, Lát khét {*Toona*

¹ Trường Đại học Nông Lâm, Đại học Huế